

F. Bettenstaedt, *Eiszeitgletscher am Horizont*. Gebauer-Schwetschke Druckerei Verlag A.-G. Halle, 1936. 29 lap. 1 RM.

Az északnémetországi eljegesedés általánosan elfogadott bizonyítékaival, a vándorkövekkel foglalkozik a szerző munkája elején. Az északnémetországi gleccser természetének általános jellemzése után áttér a Saale völgyének ismertetésére, ahol ugyanesak talál eljegesedésre utaló nyomokat. Megállapítja amit már előtte mások is hangsúlyoztak, hogy az északon általánosan felvett öt eljegesedési periodussal szemben Középnémetországban csak kettő mutatható ki.

Magáévá teszi azt a magyarázatot, amely a jégkorok egyik főokát a földtengely elhajlásában és földpálya ingadozásában keresi, s egyuttal a mondott alapon az utolsó jégkor kezdetét abszolút számokban is kifejezi (800,000 esztendő). Felveti a kérdést, hogy a jövőben számíthatunk e újabb eljegesedésre? Mivel az egyik főfeltétel, a csillagászati ok, meghatározott időn belül újra jelentkezik, nagyon valószínűnek kell tartanunk az újabb jégkort. De tekintettel arra, hogy az utolsó jégkor alig 12.000 esztendő távolságban van napjainktól, a veszély nem fenyegető.

Az ember kialakulására a jégkor elhatározó jelentőségű volt. A jégkorban minden lény számára életet biztosító tűz és a vele való bánni tudás emelte a primitív embert, illetve annak közvetlen elődjét arra a magasabb fokra, amelyről a további fejlődés felé indulhatott.

Dr. Párducz Mihály.

Helmuth Th. Bossert: *Altkreta*. Kunst und Handwerk in Griechenland, Kreta und in der Agäis von den Anfängen bis zur Eisenzeit. Dritte vermehrte Auflage. Berlin, 1937. Verlag Ernst Wasmuth G. M. B. H. RM 12.—. Megjelent a *Die älteste Kulturen des Mittelmeerkreises* című sorozat első köteteként.

Ha az előttünk fekvő munka előszavát olvassuk, kitűnik, hogy alapjában a művelt közönség számára készült összefoglalása kíván lenni az úgynevezett aegai kultúrának; szakemberek érdeklődésére csak annyiban tart számot, amennyiben van benne néhány itt először publikált emlék, továbbá amennyiben ott, ahol a nagy a tudományos publikációk nem állnak mindjárt rendelkezésre, alkalomadtán kiegészítő szolgálatot tehet képanyagával.

A cím ellen volna némi kifogásunk, amely azt a benyomást kelti az emberben, mintha az összes említett területek kultúrája teljességgel függvénye (mondjuk amolyan provinciája) volna Kréta műveltségének. Holott, különösen az újabb időben, a tudomány egyre világosabban ismeri fel azokat a mélyreható és lényegbevágó különbségeket, amelyek azt mutatják, hogy a régi krétai és a vele egykorú görög-szárzaföldi műveltség egészen különböző talajból nőtt ki. Népszerűsítő munkában *Altkreta* főcím alá foglalni az egész régi aegai-kultúrát, olyan alaptalannak és a közfelfogásban sokszor kiirt-hatatlanul belegyökerező tévhitnek adhat tápot, amilyen pl. az, hogy az egymástól teljesen különböző, japán és kínai kultúrákat sokan ma is ikerkultúráknak tartják csak azért, mert mind a két nép sárga, mongol, s számukra a Távol-Kelet lakója.

A munka — különben az egész aegai — kultúrkör őstörténetét szemléltető időrendi táblával kezdődik, amely a legmodernebb tudományos eredmények bevonásával s a laikus számára is áttekinthető formában adja a művelődés fejlődésének relatív- és abszolút-kronológiáját ezeken a területeken.

Utána „Bemerkungen zu den Abbildungen“ címen adja a könyv tulajdonképeni tárgyát képező reprodukciókhoz, a fontosabb tudnivalókat: megnevezi a kérdéses emlék korábbi publikációit s megadja létrejötté időpontját a megfelelő kultúrkorszak feltüntetésével (pl. a középminosi I. periódus, késő helladikus III. periódus).

Ezt követi egy „Ausgewählte inschriftliche Quellen zur Geschichte, Sprache und Kunst der sog. Mittelmeervölker“ című fejezet. Ennek első-része H. Grapow munkája. Ő közöl itt egy egész sort régi egyiptomi felíratos szövegekből, amelyekben említés történik olyan népekről, amelyek több-kevesebb valószínűséggel (csak ritkán biztosan) az aegai-kultúrát hordozó egyik vagy másik néppel azonosíthatók. Ugyanilyen természetű felírat-szemelvényeket, — csak nem egyiptomi, hanem előázsiai forrásanyagból — ad a következő fejezetben maga Bosser.

Mi, népszerűsítő munkáról lévén szó, úgy látjuk, hogy azt a több mint 20 oldalnyi terjedelmű részt, amit ezek a forrásszemelvények töltenek meg, célszerűbben használta volna ki a szerző, ha inkább valami rövid összefüggő kis monográfiában számol be az aegai-kultúra történetéről. Ez sokkal többet mondott volna a nem szakembernek és kétségtelenül meghatározta volna az élességét annak a képnek, amelyeket a 304 oldalnyi képanyag

nyújt az Aegai-tenger vidékének ősi kultúrájáról.

Ezt a legterjedelmesebb s központi jelentőségű részét a munkának csak dicséret illetheti. A képek technikai kivitele kiváló. Az anyag összeválogatás szintén kifogástalan. Elrendezése is áttekinthető. Általában az egész egy ügyesen beállított múzeum kiállítási részéhez hasonlít, ahol mindenből csak annyi és az van, ami és amennyi le tudja kötni a laikusok, a művelt közönség figyelmét. S e mellett mégis egészen jól kirajzolódik ebből a reprodukció sorozatból annak a világnak képe, amelyben a legrégibb időktől a Kr. e. VIII. századig az Aegai-tenger vidékén lakó emberek a maguk életét élték.

Szádeczky-Kardoss Samu.

Walter Otto: *Handbuch der Archäologie im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft. Erste Lieferung.* 238 lap, 36 tábla. Kiadja: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München. (Preis für Ausland RM 13.50).

Az Iwan Müller-féle *Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft* sorozat VI. köteteként indult meg egy „*Handbuch der Archäologie*“ című munka még 1913-ban. Akkor Heinrich Bulle würzburgi tanár volt az, aki túlnyomólag német professzorok monográfiáiból összeállítandó, nagy kézikönyv szerkesztését vállalta. De ez a vállalkozás megakadt mindjárt az első füzet megjelenése után. Megakadt, mint annyi minden egyéb abban az időben; a nagy világfelfordulásban nem igen volt idő és mód tudományos kezdeményezések sorsával törődni. S mire a felfordulásból magáhoztért a világ és újra fellélegzett valamelyest a tudomány is, akkorra a részletkuta-